

Микола Литвин*

ЛЕОНТІЙ ВОЙТОВИЧ: ВІРНИЙ ЛИЦАР МУЗИ КЛІО

*Непевний того, в чому певність маю,
Я бачу світло, як задму свічу,
І знаю тільки те, чого не знаю,
Знання химерним випадком вважаю,
Зірвавши банк, весь програш я плачу.
"Добраніч!" – прокажу, коли задніє,
Здоровий – почуваю вічний біль,
Безрідний – спадщини чекаю смію,
Скрізь прийнятій, я гнаний звідусіль.
(Франсуа Війон, 1431 – після 1463)*

Всі історики певним чином перебувають на службі у музи Кліо – строгої покровительки науки, якій вони себе присвятили. Незвична жінка Кліо завоювала своїх прихильників в різні моменти і періоди їх життя, манила таємничою чарівністю, але близько не підпускала. Довгим був шлях до історичної науки і професора Леонтія Войтовича – математика за фахом, історика за покликанням.

Він народився 16 травня 1951 р. в місті Єманжелінську Челябінської області, де його батьки перебували на засланні. Батько – Войтович Віктор Йосифович (6.09.1900 – 19.07.1952) з перемишльської гілки Войтовичів, племінник відомого львівського скульптора Петра Войтовича (1862–1936). Добровольцем як кадет пішов на фронт Першої світової війни, закінчив політехніку у Празі, воював на різних фронтах Другої світової війни від Карелії до Балкан у 1940-1944 рр. і загинув на шахті на Уралі. Мати – Войтович Антоніна Томівна (17.02.1911 – 8.06.1997) з добромільської гілки Войтовичів, більшу частину життя вчителювала. Навіть на засланні працювала у дитбудинку, де виховувалися сироти, вивезені з обложеного Ленінграду. Немолоді вже галицькі інтелігенти не чекали так пізно дитини, але якимось змирилися з цим Божим даром. Невдовзі загинув батько, потім померла бабуся, мамина мати – Катерина Юліївна Войтович-Боркова (2.07.1871 – 4.01.1953). Вона походила з родини німецьких колоністів, народилася в с. Ромянка біля Ліська між Перемишлем і Сяноком, виховала десятеро дітей і у 1946 р. у віці 75 років в телячому вагоні була вивезена з м. Доброміля за Уральські гори. Могили бабусі і батька не збереглися, на місці колишнього цвинтаря виріс квартал новобудов...

Раннє дитинство пройшло в Єманжелінську серед бараків, в яких жили заслані сюди родини галицьких українців, естонців та литовців. В самих бараках, зовні схожих на хліви, квартири розділялися фанерними перегородками, а

* Литвин Микола Романович – професор, доктор історичних наук, в.о. директора Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

імпровізовані кімнати – занавісками. В місті жили також нащадки оренбурзьких козаків, сибірських татар, полтавські українці (заслані сюди ще в часи колективізації) та калмики (вислані після війни). Був тут також табір військово-полонених німців, які вже всі розмовляли російською мовою і вільно ходили по місті. У 1956 р. повернулися в Україну і осіли в тітки Анни в місті Миколаєві над Дністром поблизу Львова (у Львові та Добромилі не прописували), де Леонтій Войтович закінчив середню школу у 1967 р. Мати взялася будувати житло і тому працювала на кількох роботах (у двох школах та побутокмбінаті), а допитливий хлопчик залишався сам на сам з вулицею та книгами.

Якщо послухати Л.В.Войтовича (а ми спілкуємося з середини 80-х рр.. минулого століття), то йому завжди везло. Вулиця Шевченка, де жили переважно корінні миколаївчани, які гордо називали себе *копачами*, навчила його всім премудростям життя. На цій вулиці виросла футбольна команда “Цементник”, яка двічі виходила в фінал кубку мільйонів (в радянські часи це був найсильніший турнір для команд колективів фізкультури). Багато тутешніх хлопців, починаючи в дитячій команді “Цементника”, закінчували в командах майстрів. Л.Войтович не став відомим футболістом, але грав футбол регулярно майже до 35 років.

З книжками повезло більше. Місцевий парох о.Володимир Федусевич (1885 – 1962), далекий родич і приятель родини, подарував у 1957 р. першокласникові дитячу біблію з картинками. На його велике здивування вже через рік він помітив, що хлопець пробує розібратися в хронології, цікавиться єгиптянами і филистимянами. Тоді він подарував йому кілька підручників з давньої історії та середніх віків, виданих ще у 1900 р. Ці підручники зберігаються у професорській бібліотеці досі. У покійного стрика Теофіла Балко збереглася частина бібліотеки. Він вчився в Чехії з колишніми білогвардійцями, з деякими дружив і від одного залишилася невелика бібліотека російських книжок, які видавалися у Празі та Белграді. Серед них були книги М. Карамзіна, М. Арцибашева, С. Соловйова, В. Ключевського, О. Шахматова, Д. Расовського, С. Шмурло і мало не повне зібрання *Seminarium Kondakovianum*. У міській бібліотеці, куди його пускали до всіх фондів, були видання російських істориків. Класний керівник Галина Тимофіївна Плетінь була вчителем географії та історії. Своєму улюбленцю вона сама діставала книги. Канікули Л. Войтович звикло проводив в Нижанковичах та Добромилі, де хресна мама Ірина Леськів діставала для нього М. Грушевського, М. Кордубу, С. Томашівського. Не всі книги, як і рукописи, горять...

Батько його шкільного товариша М.М.Усцький, математик за фахом, але більше історик за науковими зацікавленнями, рано помітив інтерес хлопця до історії. Він постарався націлити його на добротну польську та чеську літературу: П. Шафарик, Л. Нідерле, Г. Ловмянський, Я. Відаєвич. Далі пішли спроби читати німецьких істориків.

Тож, закінчивши школу, Л.Войтович мав добру підготовку з історії в об'ємі дореволюційного університету. Знав праці В. Васильєвського, М. Беляєва, Г. Острогорського та інших істориків. Знав українську, російську і польську літератури, захоплювався поетами срібного віку, трубадурами, “Плеядою”,

П. Верленом і Г. Аполлінером, іспанським романсеро, Ф.-Г. Лоркою, А. Мачадо і Х.-Р.Хіменесом. Але найбільше любив Франсуа Війона. Здавалося б – прямий шлях в гуманітарному напрямку під крила музи Клію. Але Л. Войтович поступив у Львівську політехніку.

Закінчувалася відлига. Діти тих, хто повернувся з Сибіру, поступали в політехнічний або лісотехнічний. Тому і Л. Войтович закінчив механіко-машинобудівний факультет Львівського політехнічного інституту за спеціальністю динаміка і міцність машин. Фактично це була чи не єдина спеціальність у політехніці, де математичні дисципліни вивчали цілих п'ять років. І диплом з досить нетиповою кваліфікацією: інженер механік-дослідник. Це була еліта політехніки, куди набиралися кращі абітурієнти-механіки особисто професором Михайлом Сергійовичем Комаровим. Досить сказати, що сьогодні з 24 випускників групи, в якій навчався Л. Войтович, четверо професорів (троє докторів технічних наук і один – історичних) та 11 доцентів і кандидатів технічних наук! Звідси і вивірена математична логіка дослідника-історика Л. Войтовича, його увага до дрібниць і деталей, досконале знання технології виробництва і техніки минулого.

Але муза Клію не відпускала його і в стінах політехнічного вузу. Нашвидкоруч зробивши розрахункові чи курсові, часто з добрими помилками, за які йому не раз добряче діставалося, він старанно конспектував Б. Рибаківа, В. Пашуто або когось іншого, заповнюючи прогалини в історичній освіті. Слухав лекції про світові музеї, на яких демонструвалися діапозитиви, ходив у філармонію на симфонічні концерти, але найбільше захоплював орган та інструментальна музика Вівальді, Бах, Перголезі. В Пажеському корпусі (як називали себе динаміки) до цього звикли.

Він довго працював за основним фахом. У Берегівському філіалі Всесоюзного науково-дослідного технологічного інституту ремонту та експлуатації машинно-тракторного парку пройшов всі щаблі від конструктора III категорії до провідного конструктора і завідуючого сектором. За цей час вісім його розробок було впроваджено у серійне виробництво, а автомобільний підйомник 4СМ5 ОПТ-8931 був відзначений медалями Виставки досягнень народного господарства СРСР. Він працював головним механіком і головним інженером одного з найбільших деревообробних комбінатів з тисячами станків і сотнями машин. Пізніше був заступником і першим заступником голови райдержадміністрації, заступником голови районної ради. Займався питаннями економіки, промисловості, будівництва, транспорту і зв'язку, енергетики і комунального господарства.

Тоді підприємства працювали без зупинок. Головних механіків піднімали і вночі, якщо трапилася якась аварія, а вже всі суботи і неділі ремонтні служби трудилися планово. І за таких умов Л. Войтович знаходив час не тільки слідкувати за розвитком науки (в Берегові ще збереглися рештки бібліотеки української гімназії, де викладав колись П. Карманський, а також добрі старі угорські та чеські приватні бібліотеки, в філіалі була своя бібліотека з МБА, через яку можна було виписувати книги навіть з Москви та Ленінграду), але й писати самому. Правда, тоді він не думав як би свої праці опублікувати. Просто писав,

бо муза Клію не давала не писати...

У ті часи політехніки як правило два роки після закінчення вузу за добрі гроші несли офіцерську службу, щоб потім в запасі отримувати чергові зірки час від часу відриваючись від виробництва на збори. У Л.Войтовича і ця сторона виявилася нетиповою. Його служба розтягнулася мало не на двадцять років. 315-й мотострілецький Червонопрапорний Севастопольський полк, який дислокувався в Берегові на Закарпатті недалеко від кордону, був частиною скадрованою. Але часто ця частина, до так званого організаційного ядра якого був приписаний старший лейтенант, а потім капітан Л.Войтович, майже регулярно розгорталася до штатної чисельності з підняттям приписного складу і виїздами на полігон. Деякі такі розгортання розтягалися на місяць і більше, а перед тим йшли тренування з нічними посылними у вихідні дні. Напевне звідси розуміння особливостей військової служби, стадій проходження наказів до виконавців, причин невдач та інших тонкощів, які неможливо почерпнути з книжок.

Муза Клію, однак, неустанно спостерігала за ним і таки змусила покинути доволі успішну кар'єру менеджера. Але шлях до цього був ще довгим. Подруги співчували дружині, оглядаючи стелажі, заповнені книгами. Скільки грошей викидає чоловік, невже це хтось колись прочитає? З старих друзів не посміхалися тільки Василь Маліборський, Володимир Решетюк та Йосиф Штіхлайтнер.

Першим знаним науковцем, з яким познайомився особисто Л. Войтович, був О. О. Зимін. Але знайомство це було короткочасним, Зимін хворів і незабаром помер. Десь в кінці 70-х В. Маліборський познайомив Войтовича з відомою львівською скульпторкою Т. М. Бриж (1929–1999) та її чоловіком художником Є. І. Безніско (нині лауреатом Шевченківської премії). В майстерні Теодосії Марківни у Львові на Мартовича, 5 (де тепер її меморіальний музей) познайомився Войтович з багатьма митцями, поетами і письменниками, серед них були Микола Вінграновський (дружба з яким тривала до останніх днів поета), Федір Стригун, Мар'ян Лубківський та багато інших.

У квітні 1985 р. Є. Безніско познайомив Л. Войтовича з Я. Д. Ісаєвичем, тоді доктором історичних наук і завідувачем відділу історичних пам'яток Інституту суспільних наук АН УРСР, пізніше академіком НАН України і директором Інституту українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України. Л. Войтович прийшов на цю зустріч з своїми працями з проблем слов'янського етногенезу. Ярослав Дмитрович з цікавістю переглянув ці праці, відзначив їх рівень і порадив змінити тему досліджень. “Всім цим можна буде займатися, коли станете академіком, – зауважив Я.Ісаєвич, – особливістю цих досліджень є те, що кожен учасник дискусії має лише свою модель етногенезу, відмінну від усіх інших, і ні за що не погоджується з жодним іншим опонентом”. Так само він відхилив козацьку тематику (“Для інженера ця тема сьогодні безнадійна”). Ярослав Дмитрович запропонував зайнятися генеалогією Рюриковичів, якою на той час не займався майже ніхто. З того часу розпочалася їх тісна співпраця, яка продовжувалася майже до останніх днів Я. Д. Ісаєвича. Я. Ісаєвич був науковим редактором перших монографій, науковим керівником кандидатської та науковим консультантом докторської дисертацій Л. Войтовича. Вони довго працювали в одному відділі над спільними темами, особливо над другим

томом “Історії української культури” і першим томом “Історії Львова”. Іноді сперечалися, частіше радилися, і напевно, не випадково, саме Л. Войтовичу, вже будучи хворим, Я. Ісаєвич доручив редагування збірника “Княжа доба” і завершення деяких інших спільних проектів.

Вони могли спілкуватися годинами. Я. Ісаєвич інколи говорив, що Л. Войтович прийшов до нього уже сформованим науковцем, на що останній завжди заперечував, що без Ісаєвича ніколи б з інженера Войтовича не вийшов історик. Він підкреслював, що не маючи спеціальної освіти, перейняв від свого вчителя методу, критичний підхід до власних результатів, виваженість висновків, необхідність застережень і недопустимість поспішності, що потім старався передавати своїм учням.

Але і знайомство та співпраця з Я. Д. Ісаєвичем, навіть його повернення на Львівщину у 1994 р. і успішний захист двох дисертацій ще не означали повний перехід у царину історичної науки. Муза Клію все ще поблажливо посміхалася, дозволяючи друкувати книги, які отримували шкіряні грамоти на Львівських форумах видавців. В Миколаїв його змусили повернутися обставини – важка хвороба матері, яка залишилася сама і не хотіла нікуди переїжджати. І тут Л. Войтович зайняв посаду заступника, потім першого заступника голови райдержадміністрації. Потім був заступником голови районної ради. Займався не гуманітарними питаннями, а промисловістю, будівництвом, транспортом і зв'язком, торгівлею, паливно-енергетичними та комунальними проблемами... Не виплачувалася зарплата, почалася приватизація, район регулярно топило, велика промисловість (а тільки на РДГХП “Сірка” в Новому Роздолі працювало майже 10 тис.) переживала кризу і люди залишалися без роботи і засобів існування.

Звідки за таких умов знаходився час для наукових досліджень? А монографія “Князівські династії Східної Європи (кінець IX – початок XVI ст.): склад, суспільна і політична роль” крім шкіряної грамоти була відзначена і премією ім. М. С. Грушевського Президії НАН України.

З 1995 р. Л. Войтович розпочав роботу (за сумісництвом) старшим науковим співробітником відділу історії середніх віків Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, де працює досі (була економічна скрута і в окремі періоди він отримував навіть 0,1 ставки або по кілька місяців взагалі працював без контракту), з 2001 р. він почав свою викладацьку діяльність (теж спочатку як сумісник) на кафедрі давньої історії України, а з 2006 р. – завідувачем кафедри історії середніх віків і візантиністики. Муза Клію нарешті взяла його до своєї особистої гвардії. Інший її служитель – декан історичного факультету Роман Мар'янович Шуст зробив все, щоби Львівський національний університет імені Івана Франка став рідним домом для Л. Войтовича.

Знаючи давно Л. Войтовича, часто спілкуючись з ним, я для себе відзначив його вміння сходитися з різними людьми, часто навіть підтримувати дружні стосунки з своїми опонентами. Такими були його стосунки і з М. Ю. Брайчевським (1924–2001). Їх познайомив інший відомий історик та археолог Я. Є. Боровський (1937–2003). Незнаний серед істориків інженер, який щойно почав працювати з Я. Ісаєвичем, і непримиренний та впертий знаменитий

М. Брайчевський. Вони сперечалися за готів, черняхівську культуру і багато інших речей ранньої історії, знаходячись на зовсім протилежних позиціях. Сперечалися на рівних, часом їх втихомирював Ярослав Євгенович і вони разом проводжали “діда” Брайчевського до Бессарабки. Пізніше, відсилаючи свій відгук на кандидатську роботу Л. Войтовича, Михайло Юліанович написав: “тільки не тягни з докторською”.

А з Я. Є. Боровським Войтовича звів Михайло Рожко (1939–2004), невтомний дослідник наскельної фортеці Тустань і Карпатської лінії оборони. З Рожком їх об’єднували дружба сім’ями, поїздки на городища, дискусії стосовно оборонних конструкцій, а також поезії і мистецтва.

Стосунки Л. Войтовича з Я. Р. Дашкевичем були стриманими, але теплими. Дашкевич підтримував зацікавлення Войтовича східною та кримською тематикою, рекомендував авторів та необхідну літературу, залучав до заходів, які організовували сходознавці, разом вони презентували львівську школу на українсько-монгольському форумі. Теплі стосунки склалися у Л. Войтовича з членом НАН України М. Ф. Котляром та його дружиною д. і. н. М. В. Скржинською. Їх познайомив Я. Ісаєвич. М. Ф. Котляр був першим опонентом на захисті докторської дисертації Л. Войтовича, незважаючи на те, що з багатьох дискусійних питань в них обох часом різні погляди.

Дружні відносини підтримував Л. Войтович і з професором М. Ковальським, який був його першим опонентом на захисті кандидатської дисертації. Їздив до нього в Острог.

Про професора Н. М. Яковенко Л. Войтович завжди розповідає, що це єдина людина, якій вистарчило терпіння не тільки до кінця прочитати рукопис “Князівських династій”, нічого не пропускаючи, але й допомогти уникнути кількох десятків відвертих “ляпів” і помилок.

Перша зустріч Л. Войтовича з професором М. Крикуном запам’яталася тим, що обоє один одному сильно не сподобалися. М. Крикун цілковито забракував запропоновану Л. Войтовичем статтю, а останній, підбадьорений підтримкою Я. Ісаєвича, від обурення не знав, що сказати. Пройшло зовсім небагато часу і М. Крикун виступив опонентом на захисті докторської дисертації Л. Войтовича, а забракована стаття вийшла через багато років у зовсім іншому вигляді. Якщо придивитися глибше до праць Войтовича, то вони все більше стають схожими на праці його колишнього критика, перш за все стосовно глибини дослідження предмету і скрупульозності.

У відділі історії середніх віків сформувалася дружба з такими несхожими один на одного дослідниками як Володимир Александрович (ще у 1994 р. вони разом представляли львівську школу на конференції у Тракаї, де було започатковано спробу подати історії Великого князівства Литовського однаково у навчальних закладах Литви, Польщі, Білорусії та України), Іван Паславський, Юрій Ясіновський, Вікторія Любашенко та Ярослав Книш. Добре склалася співпраця і з молодшою генерацією відділу Р. Голиком, Ю. Зозуляком, М. Жук, Н. Дубинкою (останні дві, доречі, закінчили спеціалізацію по його кафедрі).

Особливо тісні стосунки з археологами – Ларисою Крушельницькою (їх познайомив Я. Ісаєвич ще у 1994 р.), Юрієм Лукомським, Володимиром

Петегиричем, Михайлом Филипчуком (який нині очолює Інститут археології Львівського національного університету імені Івана Франка), патріархом львівських археологів Леонідом Мацкевим (який багато років досліджував печерний комплекс на Приймі поблизу Миколаєва), Олександром Ситником та Василем Оприском. В стінах інституту українознавства Войтович близько зійшовся з іншими людьми з різних галузей – Феодосієм Стеблієм, Іваном Патером, Василем Горинем, Миколою Ільницьким, Богданою Кривою, Ярославом Мельник, Петром Шкраб'юком, Остапом Середою, Кімом Науменко, Юрієм Зайцевим, Людмилою Батрак, Надією Камінською та Богданом Микитівим. Мої дружні стосунки з Л.Войтовичем тривають теж з 80-х. І до своїх скромних заслуг можу додати те, що колись переконав його не скорочувати текст “Князівських династій Східної Європи” і завершити цю монографію до Форуму видавців-2000, де автор отримав першу шкіряну грамоту. В інституті українознавства на Л. Войтовича ще чекає багато справ, в першу чергу завершення Галицько-Волинської енциклопедії та академічної колективної монографії на цю тему. Вони починали її з Ярославом Дмитровичем Ісаєвичем, тепер потрібно завершити.

На історичний факультет Львівського національного університету Л. Войтовича залучив декан професор Роман Шуст. Спочатку на свою кафедру, а потім переконав взяти участь в конкурсі на завідування кафедрою. На той час Войтовича вже зблизила з університетом співпраця в рамках спільної вченої ради з захисту докторських дисертацій Д 35.222.01, де він працював поряд з професорами С. А. Макаруком, М. Г. Крикуном, К. К. Кондратюком, Л. О. Запільняком. В університеті працювали і Богдан Якимович, з яким він дружив з 1985 р. (в Інституті українознавства досі розповідають анекдот, як колись на вченій раді обурювалися тим, що Я. Д. Ісаєвич взяв собі двох випускників політехніки “мало йому було сантехніка, тепер привів ще й шофера”) та Михайло Кріль, з яким були знайомі з кінця 80-х (тепер разом склали “добромільське відділення” львівської історичної школи). Л. Войтович швидко вписався в колектив історичного факультету. У нього склалися дружні стосунки з представниками різних поколінь: М. Швагуляк, О. Франко, В. Чорний, Н. Черниш, Р. Сілецький, О. Сухий, В. Голубко (разом організували вчену раду з військової історії і планують спільні проекти в цьому напрямку), С. Качараба (вони ще й сусіди-земляки), А. Заєць, О. Щодра, З. Баран, В. Кметь, О. Целуйко (разом написали монографічний довідник “Правлячі династії Європи” та посібник з генеалогії), А. Козицький, О. Бандровський, Я. Онищук, Я. Погоральський, М. Глушко, Г. Рачковський, Н. Лешкович, Т. Полещук, В. Качмар, М. Мудрий (його жартома Л.Войтович зараховує до “миколаїв-дністровської історичної школи”), С. Мовчан, Р. Генега, І. Мацевко (яка нині працює в Центрі досліджень міської історії).

Кафедру історії середніх віків та візантиністики Л. Войтович отримав у спадщину від доц. Р. Шиян. Спадщина виявилася доброю, це одна з небагатьох в Україні кафедр історії середніх віків, де працюють справжні медієвісти (Ю. Овсінський, М. Чорний, М. Мельник, О. Горлаченко) та візантиністи (Н. Козак, І. Лильо, О. Файда). Підтягуються учні Л. Войтовича – Н. Зубашевський, С. Козловський, П. Юрейко, І. Папа. Здобутком кафедри є підручники

з історії середніх віків та візантиністики (останній разом з С. Сорочаном та В. Домановським з Харківського національного університету ім. В. Каразіна). Це перші підручники на пострадянському просторі позбавлені ідеологічних пут і написані з врахуванням останніх досягнень світової науки. Попереду ще багато нереалізованих планів.

Дружба і співпраця склалася і з О. А. Купчинським. Олег Антонович приймав у Войтовича кандидатський іспит з історії ще у 1992 р., з 1996 р. триває їх співпраця в рамках НТШ. Вони часто спілкуються, обговорюють разом різні проблеми.

Своя людина Войтович в Інституті народознавства (з директором інституту акад. НАНУ С.Павлюком дружать ще з 1994 р., коли обоє невдало балотувалися в голови рад: Войтович – Миколаївської районної, а Павлюк – Львівської обласної), Львівському відділенні Інституту археографії та джерелознавства ім. М.С.Грушевського НАН України (в цьому інституті Войтович опублікував у 1990 р. свою першу монографію, давно дружить з М. Капралем та ін.), Історичному та Національному музеях.

Давно помічено, що в останні 5-10 років на численних міжнародних конференціях і різноманітних збірниках поряд регулярно присутня дружня компанія докторів історичних наук у складі Леонтія Войтовича та Олександра Головка (Україна), Даріуша Домбровського (Польща) та Олександра Майорова (Росія), склад якої останнім часом розширюється: все частіше там з'являються Олег Бубенок з Києва, Сергій Сорочан та Сергій Ліман з Харкова, Мирослав Волощук з Івано-Франківська, Віталій Нагірний з Кракова.

В Інституті українознавства Л. Войтович ще з 1985 р. починав працювати з І. З. Мицьком. Перший з учнів Я. Д. Ісаєвича Ігор Мицько у 1998 р. покинув інститут і розійшовся з багатьма колишніми товаришами. Але з Л. Войтовичем вони досі плідно співпрацюють: спочатку в рамках наукового семінарія “Княжі часи”, а пізніше регулярних Ольжиних читань. Навколо цього гуртка збирається коло оригінальних дослідників, зокрема С. Терського, Ю. Дибі, М. Долинської, Ю. Гудими, Ю. Мердуха.

Дрогобицький історичний осередок, організатором якого є ще один давній приятель професор Л. Тимошенко, також числить у своїх рядах Л. Войтовича. Він не тільки член редколегії “Дрогобицького краєзнавчого збірника”, але й один з найактивніших авторів на його сторінках, учасник мало не всіх заходів тутешнього історичного факультету і відділення НТШ.

Ще можна сказати і про співпрацю Л. Войтовича з науковцями Інституту археології НАН України (з Д. Н. Козаком вони земляки-сусіди), Волинського національного університету ім. Л.Українки (з М. М. Кучинком їх пов'язує ще й давнє берегівське минуле, з В. В. Пришляком – захоплення козацькою тематикою), Східноукраїнського національного університету ім. В.Даля в Луганську, історичних кафедр з Ужгорода, Кам'янця Подільського, Одеси та Сімферополя.

Кілька слів про “миколаїв-дністровську історичну школу”. Туди Л. Войтович зараховує не тільки уродженців чи жителів миколаївської землі, але й всіх, хто про неї писав. А цей список починається з авторів ще XVII ст. Збірник наукових статей “Миколаївщина”, який виходить в Інституті українознавства,

обіймає вже чотири томи. Очолює нині живучих представників школи доцент політехніки і фахівець з інформатики, а також відомий письменник та історик Ярослав Гнатів, який часто виступає під псевдонімом Ярослав Николович.

Колись Л. Войтович захоплювався історією козацтва. Тому був щасливий взяти участь у колективній двотомній монографії “Історія українського козацтва” під редакцією акад. НАНУ В. Смолія, написавши розділ про південні степи у другій половині XIII – середині XV ст. З багатьма дослідниками козацтва він спілкується і дружить, їздить на їхні форуми, які відбуваються в Руді, колишній маєтності гетьмана І.Виговського: Ю. Мицик, В. Степанков, В. Брехуненко, Т. Чухліб (як миколаївського зятя Л. Войтович теж жартома зараховує останнього до “миколаїв-дністровської історичної школи”), І. Стороженко. Є ще нестримне бажання створити разом з цими та іншими дослідниками справжню українську військову енциклопедію.

Колись ужгородський історик Я. Вароді-Штернберг познайомив Войтовича з угорським дослідником з Сегеда Дюлою Кріштовим. Контакти між ними тривали до смерті останнього. Вже пізніше Л. Войтович познайомився з краківським професором С. Срокою – давнім опонентом Д. Кріштова. Контакти між ними тривають досі. З угорською дослідницею Мартою Фонт особисто познайомив Войтовича М. Ф. Котляр. Л.Войтович один з небагатьох українських істориків, який слідує за угорською медієвістикою, а ще чеською, словацькою, хорватською, сербською та болгарською.

В Польщі крім торуньсько-бидгощського осередку, де працює Даріуш Домбровський, Л.Войтович контактує з Краковом, Перемишлем, Варшавою та Вроцлавом. В Росії – ціла шеренга друзів в багатьох наукових осередках. В Петербурзі окрім О. Майорова та знаменитого університету, це археологи (в першу чергу відомий дослідник галицьких пам’яток О. Іоаннісян, археолог і поет, автор блискучих книг на захист “Слова о полку Ігоревім” А. Чернов), головний редактор “Генеалогического вестника” В. Рихляков. В Москві – відомий дослідник династій Рюриковичів і Романових Є. Пчолов, гунгарист М. Юрасов та багато інших.

Через Л. Тимошенка та В. Перерву вдалося познайомитися з білоцерківським видавцем О. Пшонківським та його співробітниками Ю. Кириловим та Є. Чернецьким. Це знайомство принесло не тільки довголітню працю, але й кілька успішних проектів, які продовжуються далі, зокрема видання монографії “Княжа доба на Русі: портрети еліти”, праці П. Клепатського та ін.

Зрадимо ще його найбільшу таємницю. Хоча Л. Войтович завжди був і залишається вірним лицарем музи Клію, остання довго не підпускала його до себе надто близько. За таких умов і він злегка її зраджував. В середині 80-х, посперечавшись з М. Вінграновським, Л. Войтович засів за написання тетралогії “Пори року”, яка мала охопити 1682–1725 рр. і не мати жодного вигаданого героя і жодної вигаданої ситуації. Коли у 1988 р. Л.Войтович приніс заготовку першої частини тетралогії, яку планував ще обробити літературно, М.Вінграновський не дозволив цього зробити, заявивши, що будь-яка літературна обробка знівелює оригінальність твору і зробить його схожим на багато інших, тоді як запропонована версія дихає правдою. Вінграновський написав

вступ і сам поніс до видавництва. За рік автор дописав другу частину. Видавництво хотіло ілюструвати томи, Є. Безніско був готовий такі ілюстрації виконати, сам автор схилився до подачі автентичних портретів та гравюр. Але з початку 90-х років подібні товсті книжки перестали видавати (кожен з томів мав близько 600 сторінок). Рукопис лежить у автора, котрий зайнятий іншим, але зрідка повертається до цього давнього проекту, сподіваючись завершити третю і четверту частини. П. Шкраб'юк, який читав першу частину, знайшов там навіть в деяких місцях поезію в прозі, і вважає за необхідне цю річ надрукувати. Будемо сподіватися, що у автора вистачить сили довести цей свій "гріх" до кінця і віддати його на суд читачів. Як лицарю йому відваги не бракує...

Леонтій Вікторович любить повторювати, що без міцного тилу бути вечним неможливо. І ці тили вже 37 років забезпечує дружина Єва Михайлівна з закарпатської родини спадкових залізничників Сеніків. Батько її М. М. Сенік (11.01.1925–11.11.1985), син словака та угорки, 40 років пропрацював лінійним майстром Хустської дистанції Львівської залізниці. Мати Є. І. Сенік-Ковач (1.06.1923–5.12.2000), українка, абсолювентка Берегівської української гімназії, 49 років пропрацювала на станціях Берегово та Косино. Єва Михайлівна Войтович-Сенік працювала і начальником відділу АСУ, фінансового відділу і головним бухгалтером, а зараз продовжує працювати директором Миколаївського відділення Львівської дирекції Фонду соціального страхування від тимчасової втрати працездатності, але левина доля її праці в тих більше трьохсот опублікованих роботах її мужа. Не випадково саме Єві Михайлівні присвячена найбільш об'ємна з монографій – "Князівські династії Східної Європи". Єдина дочка Наталя Леонтіївна Ощипок-Войтович – кандидат філологічних наук, досліджує літературу кінця XIX – початку XX ст. Зять Микола Миколайович Ощипок, підприємець, займається друком, як художньо-технічний редактор підготував кілька книжок тестя. Троє внуків: Лев (названий на честь діда) – товаришує дідові у багатьох його наукових поїздках, але збирається займатися інформатикою, він вже в десятому класі, пластун і спортсмен; Оля – ще у п'ятому класі і до кінця не знає чим буде займатися. Петро – поки розкошує в колісці і не думає про майбутнє. Двом старшим внукам Л.Войтович присвятив свою знакову монографію "Княжа доба на Русі: портрети еліти".

Mykola Lytvyn. LEONTIY VOYTOVYCH: DEVOTED KNIGHT OF CLIO MUSE